

**ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ ХУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ
ЯККА ТАРТИБДАГИ ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ**

*ИИБ Академияси 3-босқич курсанти
Ҳақбердиева Гуландом Ғафур қизи*

Аннотация. Ушбу мақолада Профилактика инспекторининг ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикасини ҳуқуқий асослари тўғрисида фикр юритилган ҳамда ушбу фаолият юзасидан кўплаб тушунчаларга таъриф берилган.

Калит сўзлар: ҳуқуқий асослари, зўравонлик, эътиқод қилиш, тинтув ўтказиш, тажовуз, норматив-ҳуқуқий ҳужжат.

Мазкур мавзуда профилактика инспекторининг ҳуқуқбузарликлар якка тартибдаги профилактикаси фаолиятининг ҳуқуқий тартибни белгилаб берувчи ҳуқуқий асосларнинг тизими, уларни қўллаш аҳволи таҳлил қилинади.

Маълумки, жамиятнинг маънавий қиёфаси бевосита қонун устуворлигига боғлиқ, биз қонунга бўйсуниб яшашни турмуш тарзига айлантормас эканмиз, жиноятчиликнинг олдини олиш муаммо бўлиб қолаверади¹. Ҳуқуқбузарликлар профилактикасида якка профилактик фаолият ўзи ҳам муайян ҳуқуқий асослар замирида ташкил этилади, қонунга асосланмаган ҳар қандай фаолият нафақат ҳуқуқий демократик давлат принципларига зид, балки амалдаги ҳуқуқ-тартиботни таназзулга олиб келади.

Профилактика инспекторининг ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикасини амалга ошириш фаолиятини тартибга солувчи нормаларга тўхталадиган бўлсак, уларнинг фаолиятини ташкил этиш ва такомиллаштириш муайян ҳуқуқий асосларга таянади.

Профилактика инспекторининг якка тартибдаги профилактик фаолиятининг ҳуқуқий асосларига қуйидагиларни киритишимиз мумкин:

Ўзбекистон Республикаси Конституциясида² белгиланган қоидалар бевосита ҳуқуқбузарликларнинг якка тартибдаги профилактикасини амалга оширишда ҳам бирламчи ҳуқуқий асос сифатида тан олинади.

Хусусан, Конституцияда белгиланган «Ҳеч ким қийноққа солиниши, зўравонликка, шафқатсиз ёки инсон қадр-қимматини камситувчи бошқа тарздаги тазйиққа дучор этилиши мумкин эмас. Ҳеч кимда унинг розилигисиз тиббий ёки

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги «2022—2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги ПФ-60сонли Фармони. : <http://www.lex.uz>

² Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т. 2020 йил

илмий тажрибалар ўтказилиши мумкин эмас» (26-модда), «Хар ким ўз шаъни ва обрўсига қилинган тажовузлардан, шахсий ҳаётига аралашидан ҳимояланиш ва тураржойи дахлсизлиги ҳуқуқига эга. Ҳеч ким қонун назарда тутган ҳоллардан ва тартибдан ташқари бировнинг тураржойига кириши, тинтув ўтказиши ёки уни кўздан кечириши мумкин эмас»³, «Ўзбекистон Республикаси фуқароси республика ҳудудида бир жойдан иккинчи жойга кўчиш, Ўзбекистон Республикасига келиш ва ундан чиқиб кетиш ҳуқуқига эга. Қонунда белгиланган чеклашлар бундан мустаснодир»⁴, «Ўзбекистон Республикасининг барча давлат органлари, жамоат бирлашмалари ва мансабдор шахслари фуқароларга уларнинг ҳуқуқ ва манфаатларига дахлдор бўлган ҳужжатлар, қарорлар ва бошқа материаллар билан танишиб чиқиш имкониятини яратиб бериши лозим» (29-модда), «Ҳамма учун виждон эркинлиги кафолатланади. Ҳар бир инсон хоҳлаган динга эътиқод қилиш ёки ҳеч қайси динга эътиқод қилмаслик ҳуқуқига эга. Диний қарашларни мажбуран сингдиришга йўл қўйилмайди» (31-модда) каби мазмундаги қоидалар шулар жумласидандир;

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг⁵ 7-моддаси «Маъмурий ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш» деб номланиб давлат органлари, айниқса, ички ишлар органлари, хусусан профилактика хизматлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, жамоат бирлашмалари маъмурий ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уларнинг содир этилишига олиб келувчи сабаблар ва шароитларни аниқлаш ҳамда бартараф этишга, фуқароларни онгли, интизомли бўлишга, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларига риоя қилиш руҳида тарбиялашга йўналтирилган тадбирлар ишлаб чиқишлари ва уларни амалга оширишлари белгилаб ўтилган.

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси. Тадқиқотлар ва жиноятчиликка қарши кураш амалиёти шуни кўрсатмоқдаки, жамиятда жиноят учун жазонинг муқаррарлигини таъминлаш қанчалик юқори даражада бўлса, Жиноят кодекси нормаларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўйича самараси ҳам шунча юқори бўлади. Шунинг учун ҳам бугунги кунда профилактика хизматларидан ўзларининг барча йўналишлар бўйича фаолиятини амалга ошириш жараёнида албатта жазонинг муқаррарлигини таъминлаш борасида чора-тадбирларни мунтазам равишда амалга оширишни талаб қилади.

³ Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 27-модда – Т. 2020

⁴ Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 28-модда – Т. 2020

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси. Т., «Адолат», 2021 йил

Жиноят процессуал кодекси⁶ нормалари жиноят ишларини юритишнинг жиноят-протессуал қонунларда белгиланган тартибда қонунийлигини мустаҳкамлашга, жиноятларнинг олдини олишга, шахс, давлат ва жамият манфаатларини ҳимоя этишга асос бўлиб хизмат қилади. Хусусан, жиноят-протессуал қонун ҳужжатларининг вазифалари жиноятларни тез ва тўла очишдан, жиноят содир этган ҳар бир шахсга адолатли жазо берилиши ҳамда айби бўлмаган ҳеч бир шахс жавобгарликка тортилмаслиги ва ҳукм қилинмаслиги учун айбдорларни фош этишдан ҳамда қонуннинг тўғри татбиқ этилишини таъминлашдан иборатдир.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Т.П.Ахмедов. Ички ишлар органлари профилактика хизмати фаолиятини бошқаришни ташкил этиш ва такомиллаштириш Т 2004 й.
2. М.А.Нишонов. Озодликдан маҳрум этиш жойларидан бўшатилаётган маҳкумларнинг психологик тайёргарлиги муаммолари ва уларни ҳал этиш йўналишлари. Т 2004.
3. Н.Т.Муҳамедбаева. Шаҳар ИИОнинг жиноятчиликни олдини олиш бўйича жамоатчилик ташкилотлари билан ўзаро ҳамкорликни ташкил этиш ва такомиллаштириш йўллари.Т 2003.
4. А.К.Раҳматов. Жазони ижро этиш муассасаларидан озод этилган шахсларни ижтимоий ребилитатсия ва ижтимоий мослашувини ташкил этиш.

⁶ Ўзбекистон Республикасининг Жиноят процессуал кодекси.– Т., «Адолат», 2021 йил